

Annie Proulx: Maan tomua | Maailmankirjat

suom. Hanna Tarkka Otava 2007

Aleksis Salusjärvi

Kritiikini tähän kirjaan saattaa olla liian jyrkkä. Lukukokemukseni oli vahvasti kaksijakoinen: toisaalta nautin tarinoiden maailmasta, ja toisaalta kärsin novellien teollisen tuotteen olemuksesta. Ongelmakohdat nousevat ehkä siksi niin voimakkaina esiin, että Proulx on malliesimerkki nykyajan englanninkielisen proosan kipupisteistä.

Proulx osaa kirjoittaa. Johdonmukainen virke seuraa toistaan eikä lukija ole vaarassa joutua lukemaan mitään kahdesti ymmärtääkseen. Kirjoitus on kuin elämäntyönsä äidinkielenopettajana tehneen ihmisen esimerkillistä sanailua. Vaikeus on siinä, että kun kerronnasta on tehty epäkiinnostava ja yleinen, tulisi aiheen perustella teos. Tämä ajatukseni on keskenäinen – ajattelu tapahtuu sanoin ja epäilemättä myös ihmisen minuus sijaitsee voittopuolisesti kielessä. Kielen rakentumisen ja kielellisten omintakeisuuksien poistaminen on siksi ristiriidassa mahdollisuuteen, että olisi olemassa jokin aihe jonka luokse pääsemällä itse lauseet voisi jättää taakseen.

Muusikot käyttävät harjoitellessaan usein metronomia pysyäkseen tahdissa, pitääkseen tasan. Metronomin monotoninen nakutus kantautuu toisinaan myös kirjallisuuteen, varsinkin proosaan. Pahimmillaan aavalla preerialla yöllisen nuotiotulen äärellä, identifioidun hetkellä tai vain kahden kappaleen välillä kuuluu nakutus, joka saa herkän lukijan lumoutumisen särkymään.

Proulxilla on hetkensä, mikä alkaa avautua ensivastoinkäymisten jälkeen. Ensimmäinen novelli Hornan nielu epäonnistuu surkeasti jääden lattean Stephen Kingin paranormaali-maailman ja esseistisen mielipidekirjoittamisen tyhjämpäiväisen laveerauksen välimaille. Itse ydin löytyy wyominglaisesta sielunmaisemasta ja cowboy-kulttuurin romantiikasta, jossa nuorukaiset kynsin hampain roikkuvat vailla toivoakaan tulevaisuudesta. Kaikkialla tunnetaan villin-lännen saluunat, cowboyhatut ja vyönsoljet. Kuvasto on sen verran klišeinen ja kitschin sävyttämä, että on vaikea uskoa sen keskellä elävän vielä tänä päivänä ihmisiä aivan vakavalla naamalla. Jotakin nivoutuu yhteen näissä yksinkertaisista ihmisistä kerrotuissa tarinoissa, tarinoissa, joissa miehisen miehen mitta on selkärangan ja sanojen suorudessa, jossa naiset eroavat hupakoista vetämällä housut jalkaan ja kättelemällä vasapuolen sormet rusinoiksi.

Proulxin keskilänsi on vahvasti väritynyt. Tarinoiden hahmot, jotka harrastavat sylkemistä ja napanöyhden keräämistä ovat poikkeuksetta myös lukutoukkia. Hampaansa tappeleissa menettäneet miehetkin rientävät porukalla niteiden ääreen tutkiakseen akateemisin keinoin kiinnostuksen herättänyttä asiaa, kuten partojen historiaa ja kasvua. Nämä seikat eivät kuitenkaan vie uskottavuutta kerronnalta, sillä alusta pitäen on selvää, että tarinat

paitsi kuvaavat Amerikan maaseutua myös muodostuvat kirjailijan ihanteeksi siitä. Kirjan maailma kokonaisuutena on lämmin ja lapsellinen. Vaikeaksi tilanne muuttuu silloin, kun Proulx osoittaa nihilisminsä ja muukalaisvihamielisyytensä tumppaamalla tarinaansa newyorkilaispariskunnan, joka ei käsitä elämästä mitään. Kirjan katkerin virke osuikin Eugenie-nimisen keittiökirjailijanaisten suunnitelmiin:

Eugenie taas sanoi, että voisi vihdoin aloittaa ne kaksi kirjaa, jotka halusi kirjoittaa: Se oikea kaupunkikeittiö – Takeout & Deli ja Globaali keittiö. (133)

Proulx, joka aloittaa aamunsa sekoittamalla kahviin lusikallisen lehmänpaskaa maistaakseen kielellään maan tomun heti hammastahnan jälkeen, pakottaa lukijan ironian keinoin tuhmaamaan aikaansa sille mitättömyydelle, joksi hän henkilöhahmonsa kirjoittaa. On kiinnostavaa, että noinkin vähäpätöisen näköinen katkelma lopetti kirjan lukemisen osaltani viikoksi. Eleetön, äidinkielenopettajamainen lause, on viileydessään täysin vastustuskyvytön kirjailijan itsetehostukselle, joka pintaan noustessaan paljastaa kaiken sen sielun pienyyden, josta ihmisraukka voi kärsiä.

Tukevammalla maaperällä ollaan heti, kun Proulx laittaa mureaa repliikkiä henkilöhahmonsa suihin ja asettaa todellisuudet vastakkain:

Ukko, jonka kasvot olivat niin syyläiset ja kesakkoiset, että ne muistuttivat jonkinlaista kivilajia, pyöritteli silmiään. "Saastetta se on. Savusumua. Sieltä se tulee sen hemmetin Jonahin metaanikaasutyömaalta. Siellä on kaivo joka kymmenennellä eekkerillä. Eipä ole ennen nähty savusumua Wyomingissa. Tuosta sen näkee, että Wyomingin kuolinkamppailu on alkanut. Parittajat on saaneet siitä otteen. Panneet sen polvilleen, ja kuka tahansa pikku kerskuri, jolla on housuntaskussa viisi taalaa, saa tunkea siihen kankensa ja sanoa 'ime kyrpää.'" (151)

Miten hienosti suomentaja Hanna Tarkka onkaan löytänyt "pikku kerskurin". Ja samaten, miten paljon rehellisempää on sanoa suoraan mitä ajattelee kuin halveksia lukijaansa ylimielisillä vihjauksilla.